

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

Stemgedrag bij gemeenteraadsverkiezingen

Steenvoorden, E.; van der Waal, J.

Publication date

2016

Document Version

Final published version

Published in

Democratie dichterbij

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Steenvoorden, E., & van der Waal, J. (2016). Stemgedrag bij gemeenteraadsverkiezingen. In T. Van der Meer, & H. Van der Kolk (Eds.), *Democratie dichterbij: Lokaal Kiezersonderzoek 2016* (pp. 56-63). Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. <https://kennisopenbaarbestuur.nl/rapporten-publicaties/democratie-dichterbij-lokaal-kiezersonderzoek-2016/>

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <https://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

6

Stemgedrag bij gemeenteraads- verkiezingen

Eefje Steenvoorden en Jeroen van der Waal

In dit hoofdstuk laten we zien:

- Kiezers bij gemeenteraadsverkiezingen lijken veel op de groep mensen die gaan stemmen bij de Tweede Kamerverkiezingen. Ze zijn relatief hoogopgeleid, ouder, hebben vaker een goede portemonnee, en hebben meer politieke kennis, politieke interesse en politieke vertrouwen.
- Kiezers bij gemeenteraadsverkiezingen hebben een grotere lokale politieke interesse en een grotere verbondenheid met hun gemeente dan niet-kiezers.
- Kiezers van lokale partijen blijken relatief laagopgeleid, ouder en een kleine portemonnee te hebben. Ook hebben ze veel interesse voor hun gemeente maar relatief weinig voor het land. Ten slotte hebben ze relatief weinig vertrouwen in de lokale en de nationale politiek.
- Als men bij de gemeenteraadsverkiezingen anders stemt dan bij de Tweede Kamer, is dat meestal ingegeven door een veranderde voorkeur tussen beide verkiezingen, het ontbreken van de 'eigen partij' in de gemeente, of het maken van een andere afweging lokaal dan nationaal.

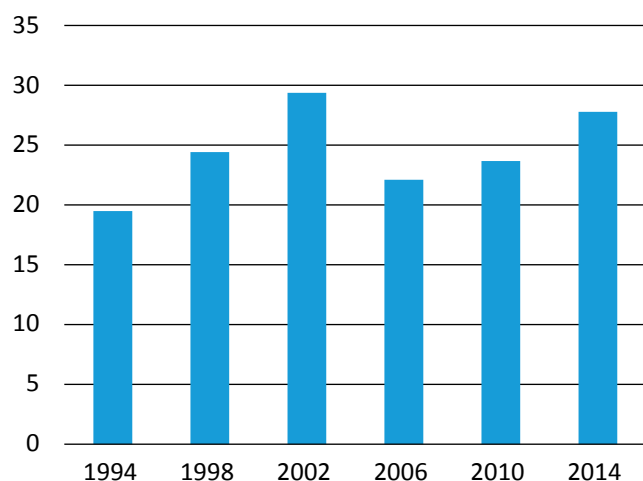
6.1 Lokale verkiezingen: lagere opkomst en lokale lijsten

Er zijn minstens twee opvallende verschillen tussen de gemeenteraadsverkiezingen en de Tweede Kamerverkiezingen. In de eerste plaats is de opkomst bij lokale verkiezingen al jaren lager dan bij landelijke verkiezingen. De gemeenteraadsverkiezing van 2014 is daarop geen uitzondering. Dit zagen we al in hoofdstuk 3. Lokale verkiezingen trekken aanzienlijk minder kiezers dan Tweede Kamerverkiezingen, en bij de provinciale en Europese verkiezingen is de opkomst nog lager. Dat de opkomst bij lokale verkiezingen lager is dan bij landelijke verkiezingen is geen typisch Nederland verschijnsel, maar zien we in veel Westerse landen. Dat geldt ook voor de daling van opkomstcijfers sinds de jaren '60. Deze daling is in Nederland beperkt gebleven bij de Tweede Kamerverkiezingen, maar de gemeenteraadsverkiezingen trekken de laatste jaren duidelijk minder kiezers dan vlak na het afschaffen van de opkomstplicht; sinds 1998 ligt het opkomstpercentage onder de 60%.

Een tweede opvallend verschil betreft de deelnemende partijen: bij gemeenteraadsverkiezingen doet een substantieel aantal partijen mee die nationaal niet actief zijn. Figuur 6.1 toont een schatting van het aandeel stemmers op lokale partijen bij de gemeenteraadsverkiezingen sinds 1994. Die schatting is niet eenduidig, aangezien de definitie van een lokale partij niet altijd hetzelfde is, en bovendien niet systematisch op dezelfde wijze wordt gecategoriseerd. Denk bijvoorbeeld aan lokale samenwerkingsverbanden tussen landelijke politieke partijen of tussen landelijke en lokale partijen, met name wanneer die niet bij naam als zodanig te herkennen zijn.

In 2014 is het aandeel van lokale partijen 28%, en representeert daarmee een substantiële groep kiezers. Bovendien is dit percentage iets hoger dan voorgaande jaren, en alleen lager dan in 2002.

Figuur 6.1
Percentage stemmers voor lokale partijen bij gemeenteraadsverkiezingen⁴⁴

In dit hoofdstuk onderzoeken we eerst welke verschillende factoren er voor zorgen dat mensen landelijk wel, maar lokaal niet gaan stemmen. Verder gaan we nader in op de vraag waarom zij soms de voorkeur geven aan een lokale lijst boven een afdeling van een landelijke partij.

6.2 Lokale opkomst selectiever dan nationale opkomst

We weten dat niet alle groepen mensen even vaak stemmen. Tabel 6.1 beschrijft factoren die van invloed zijn op de opkomst bij de gemeenteraadsverkiezingen van 2014 en de Tweede Kamerverkiezingen van 2012. De rij 'allen' geeft het (gewogen) gemiddelde opkomstpercentage in het LKO aan. Eronder zien we hoeveel verschillende groepen daarvan afwijken. Vetgedrukte cijfers wijzen op significante verschillen. De plussen en minnen wijzen op de mate waarin deze verschillen ook in samenhang blijven bestaan. Daarop gaan we later in deze paragraaf nader in.

Als we allereerst naar de kenmerken van kiezers bij de gemeenteraadsverkiezingen van 2014 kijken, zien we dat ouderen vaker stemmen dan jongeren, dat hoogopgeleiden vaker stemmen dan laagopgeleiden, en ook dat mensen met een boven modaal inkomen vaker naar de lokale stembus gaan. Bovendien zien we dat bewoners die al lang in de gemeente wonen relatief vaak stemmen. Mensen met politieke kennis, politieke interesse en politieke betrokkenheid gaan ook vaker stemmen. Ook politiek zelfvertrouwen speelt een belangrijke rol. Verder hangt vertrouwen in zowel de nationale als de lokale politiek samen met de keuze te gaan stemmen. Als we ten slotte kijken naar hun verbondenheid met hun wijk, gemeente, streek, Nederland en de EU, zien we dat mensen die zich verbonden voelen met een van de genoemde lagen en dan vooral met de gemeente (en opmerkelijk genoeg ook met de EU) vaker stemmen dan mensen die zich daarmee minder verbonden voelen.

Als we deze resultaten vergelijken met de kenmerken van de kiezers bij de Tweede Kamerverkiezingen, zien we bij alle factoren hetzelfde patroon. Ook deze groep is relatief ouder, hoger opgeleid, beschikt over een hoger inkomen, scoort hoger op politieke kennis, politieke interesse en politiek vertrouwen, en scoort positiever op de politieke houdingen en de verbondenheid met de geografische groepen. Dit bevestigt resultaten uit eerder onderzoek. De invloed van deze kenmerken op de opkomst bij verkiezingen is een klassieke bevinding (Verba et al, 1995), die ook in Nederland al vaker is bevestigd (Aarts, 1999, Boelhouwer, 2002). Toch zijn er ook verschillen in de mate waarin de verschillende factoren een rol spelen bij de opkomst bij gemeenteraadsverkiezingen en Tweede Kamerverkiezingen. Om dat inzichtelijk te maken, vergelijken we de verschilpercentages in tabel 6.1. Uit die vergelijking blijkt dat het effect van de meeste factoren op opkomst bij de gemeenteraadsverkiezingen *groter* is dan het effect op de opkomst bij Tweede Kamerverkiezingen. Dat is onder meer het geval bij factoren die te maken hebben met de verbondenheid van kiezers aan bijvoorbeeld hun gemeente. Kiezers die zich verbonden voelen

aan de gemeente stemmen 12 procentpunten vaker dan kiezers die dat niet doen. Bij de Tweede Kamerverkiezingen is ook nog veel, maar toch minder: 9 procentpunten. De verschillen tussen kiezers en niet-kiezers zijn daardoor bij gemeenteraadsverkiezingen groter dan bij Tweede Kamerverkiezingen. De opkomst bij lokale verkiezingen is in die zin dus nog selectiever dan bij nationale verkiezingen.

We hebben de factoren ook in samenhang bestudeerd.⁴⁵ De plus- en mintekens geven de resultaten aan van deze analyse. Zo blijkt dat bij Tweede Kamerverkiezingen het wel of niet hebben van een WO-opleiding een doorslaggevende factor blijft als wordt gecontroleerd voor andere factoren, maar bij de Gemeenteraadsverkiezingen

verloopt de invloed daarvan volledig via de andere factoren zoals politieke kennis, interesse en vertrouwen. Bij lokale verkiezingen blijken interesse in de lokale politiek, de perceptie dat gemeenteraadsleden zich iets aantrekken van hun mening, maar ook participatie in de gemeente bij burgeracties belangrijk bij lokale verkiezingen, terwijl ze dat niet zijn voor nationale verkiezingen. Interesse in de nationale politiek blijkt daarentegen voor beide verkiezingen belangrijk.

Opvallend genoeg stemmen mensen die vertrouwen hebben in de lokale politiek niet vaker bij de gemeenteraadsverkiezingen als we voor alle factoren controleren, waarschijnlijk omdat dat dit vertrouwen relatief hoog is onder de hele bevolking. Ten slotte is

Tabel 6.1

Factoren die samenhangen met opkomst (Gemeenteraad 2014 en Tweede Kamer 2012, in % verschillen)^a

	Gestemd bij GR2014		Gestemd bij TK 2012	
Allen	54		75	
Vrouw	-1		-2	
15-34 jaar	-12		-9	
35-54 jaar	-5		-2	
55+ jaar	12	+	6	+
Laagopgeleid	-6	-	-7	-
Middelbaar opgeleid	-3		-3	
Hoogopgeleid (HBO)	9		8	
Hoogopgeleid (WO)	16		14	+
Inkomen boven modaal	6		7	
Woont in gemeente > 20 jaar	4		2	
Weet dat wethouders niet in raad zitten	15		6	
Weet wie burgemeester in gemeente is	11	+	8	+
Interesse lokale politiek	17	+	9	
Interesse nationale politiek	12	+	12	+
Leest betaalde lokale krant	16	+	13	
Leest betaalde nationale krant	17		9	+
Participeert in gemeente	16	+	10	
Gemeenteraadsleden geven niet om de mening van mensen zoals ik.	-8	-	-3	
Ik ben goed in staat om een actieve rol te spelen in de lokale politiek.	14		10	
Vertrouwen Tweede Kamer en regering	13	+	10	+
Vertrouwen GR, B&W, gemeenteambtenaren, Burgemeester	11		7	
Verbonden met wijk of dorpskern	9		6	
Verbonden met gemeente	12	+	7	
Verbonden met streek	8		6	
Verbonden met Nederland	5		5	+
Verbonden met Europese Unie	13		8	

Vetgedrukte cijfers duiden op significante verschillen. De plussen en minnen wijzen op de gevonden effecten bij multivariate toetsing.

het volgen van nationaal nieuws belangrijk voor nationale verkiezingen, het volgen van lokaal nieuws belangrijk voor lokale verkiezingen, en verhoogt lokale verbondenheid de kans op lokaal stemmen en nationale verbondenheid de kans op nationaal stemmen.

Ten derde zijn we nagegaan welke burgers bij de nationale verkiezingen wel hun stem uitbrengen, maar bij gemeenteraadsverkiezingen niet (het omgekeerde, alleen lokaal stemmen, komt bijna niet voor). Deze groep kunnen we karakteriseren als jonger (onder de 55 jaar), en toont minder politieke kennis, minder lokale interesse, en minder verbondenheid met de gemeente.

6.3 Aanhangers van PVV, de PvdD en 50plus stemmen lokaal minder vaak

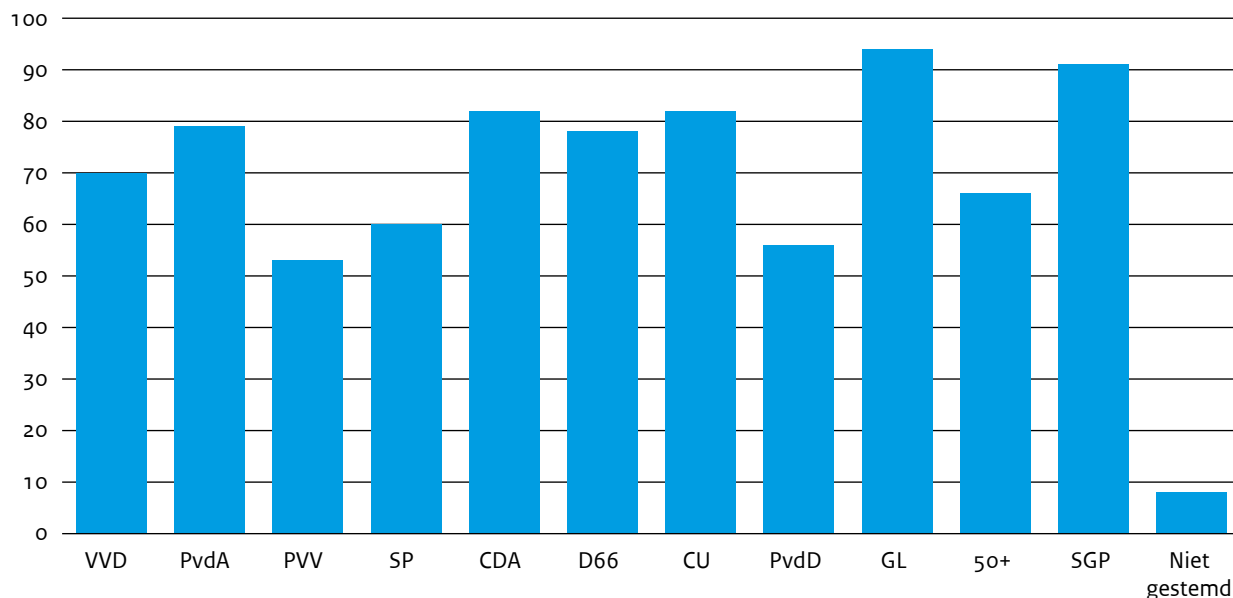
Een andere manier om het inzicht te vergroten in wie er lokaal gaan stemmen, is door te kijken naar de partijvoorkeur op landelijk niveau: stemt de aanhang van de ene partij vaker bij de lokale verkiezingen dan de aanhang van een andere partij? Figuur 6.2 toont dit. Hierbij moet wel worden opgemerkt dat bij PvdD, GL, 50plus, SGP en de groep 'landelijk niet gestemd' het aantal respondenten laag is (tussen de 20 en 50) en dat de percentages van die groepen dus een grotere onzekerheidsmarge hebben. We zien dat de kiezers van GroenLinks en de Christelijke partijen vaker lokaal hun stem uitbrengen gevolgd door D66 en de PvdA. De opkomst is onder de VVD'ers wat lager dan bij de andere grote landelijke partijen, maar echt beduidend lager is de opkomst onder de PVV'ers en SP'ers. Bovendien zien we dat wie landelijk niet stemt, zeer sporadisch op lokaal niveau stemt.

Het is mogelijk dat kiezers van de PVV, de PvdD en 50plus lokaal minder gaan stemmen vanwege het gebrek aan lokale afdelingen. Maar daarnaast zijn kiezers van protestpartijen zoals de PVV ook vaker laagopgeleid en ontevreden over de politiek (Steevoorden 2016), wat ook hun lagere opkomst kan verklaren. Het is opvallend dat de SP kiezers ook relatief vaak overstappen naar een lokale partij, terwijl de SP wel in veel gemeenten vertegenwoordigd is. In de volgende paragraaf gaan we nader in op stemkeuze op lokaal niveau, namelijk het stemmen op lokale partijen.

6.4 Kiezers lokale partijen ouder, lager opgeleid en bovenmatig geïnteresseerd

Een bijzonder aspect van gemeentelijke verkiezingen vormen de lokale partijen. We gaan hier na welke Nederlanders stemmen op deze partijen. Om meer inzicht in kiezers van lokale partijen te verkrijgen, brengen we hun kenmerken in tabel 6.3 in kaart. Vetgedrukte cijfers duiden wederom significante verschillen aan. De mensen die bij de gemeenteraadsverkiezingen in 2014 op een lokale partij hebben gestemd (hierna aangeduid met 'lokale kiezers') verschillen in een aantal opzichten van kiezers die een landelijke partij steunen. Ouderen en laagopgeleiden stemmen vaker op lokale partijen. Dat geldt ook voor financieel minder bemiddelde bewoners, en mensen die al meer dan 20 jaar in hun gemeente wonen. Interesse in de lokale politiek en lokaal nieuws en juist een lage interesse in de landelijke politiek leiden ook tot stemmen op lokale partijen. Bovendien stemmen kiezers die denken dat gemeenteraadsleden zich niet bekommeren om mensen zoals zij of die die zichzelf minder goed in staat achten

Figuur 6.2
Opkomst bij gemeenteraadsverkiezingen naar partijvoorkeur bij Tweede Kamerverkiezingen

Tabel 6.3
Kenmerken van kiezers van lokale partijen
(Gemeenteraadsverkiezingen van 2014)

	Lokale partij	
Allen	20	
Vrouw	-1	
15-34 jaar	-6	
35-54 jaar	-1	
55+ jaar	2	
Laagopgeleid	5	
Middelbaar opgeleid	1	
Hoogopgeleid (HBO)	-3	
Hoogopgeleid (WO)	-9	
Inkomen boven modaal	-3	
Woonduur > 20 jaar	3	+
Weet dat wethouders niet in raad zitten	-3	
Weet wie burgemeester in gemeente is	-1	
Interesse nationale politiek	-1	-
Interesse lokale politiek	2	+
Leest betaalde nationale krant	-5	-
Leest betaalde lokale krant	5	
Participeert in gemeente	1	
Gemeenteraadsleden geven niet om de mening van mensen zoals ik.	8	
Ik ben goed in staat om een actieve rol te spelen in de lokale politiek.	-5	
Tevredenheid: algemeen	-2	-
Tevredenheid: zorg	0	
Tevredenheid: welzijn	-1	-
Tevredenheid: sport en spel	-1	+
Tevredenheid: openbaar vervoer	-3	-
Tevredenheid: onderhoud van groenvoorziening	-2	
Tevredenheid: veiligheid	-1	
Vertrouwen Tweede Kamer en regering	-7	-
Vertrouwen GR, B&W, gemeenteambtenaren, Burgemeester	-2	
Verbonden met: wijk of dorpskern	1	
Verbonden met: gemeente	-1	
Verbonden met: streek	0	
Verbonden met: Nederland	-1	
Verbonden met: Europese Unie	-8	

Vetgedrukte cijfers geven significante verschillen aan. De plussen en minnen verwijzen naar de analyse waarbij de factoren in samenhang zijn bestudeerd.

actief deel te nemen aan de lokale politiek vaker op lokale partijen dan kiezers die dat niet vinden. Kiezers met weinig vertrouwen in zowel de nationale als lokale politiek opteren ook vaker voor een lokale partij. Hetzelfde geldt voor kiezers die minder tevreden zijn over het functioneren van de gemeente.

Als we kijken naar hun antwoorden op vragen over de dienstverlening van hun gemeente, scoren ze op alle vragen (dienstverlening algemeen, welzijn, sport en speelvoorzieningen, openbaar vervoer, onderhoud van groenvoorziening en veiligheid) significant lager dan kiezers van landelijke partijen, met uitzondering van de zorg. Ten slotte is het opmerkelijk dat lokale kiezers zich niet *meer* verbonden voelen met hun wijk, gemeente of streek dan de groep die op een landelijke partij stemde. Maar ze voelen zich wel *minder* verbonden met Nederland en de Europese Unie.

Als we de factoren in samenhang bestuderen (de plus- en mintekens geven de resultaten aan van deze analyse) blijkt dat mensen die langer in de gemeente wonen, een grotere interesse voor lokale politiek vertonen, minder grote interesse in de nationale politiek rapporteren, ontevreden zijn over de dienstverlening en minder vertrouwen hebben in de nationale politiek vaker een op een lokale partij stemmen dan gemiddeld.

6.5 Aanhangers van PVV, SP PvdD en 50plus stemmen vaker op lokale partij

Om inzicht in te krijgen in de politieke voorkeur van lokale kiezers hebben we gekeken naar hun stem bij de Tweede Kamerverkiezingen van 2012. Figuur 6.3 laat de resultaten zien. Wederom moeten we opmerken dat de aantallen respondenten klein zijn bij PvdD, GL, 50plus, en SGP. De kiezers van de PVV, de SP, de PvdD en 50plus stemmen duidelijk vaker op een lokale partij dan de kiezers van de gevestigde partijen. Uit figuur 6.2 bleek al dat deze kiezers vaker niet stemmen bij lokale verkiezingen. Kiezers van die vier partijen blijven dus niet alleen vaker thuis bij gemeenteraadsverkiezingen, maar als ze gaan stemmen is dat relatief vaak op een lokale partij.

Als we de resultaten in zijn geheel bezien, valt de groep lokale kiezers te omschrijven als wat oudere, vaak laagopgeleide burgers met een kleine portemonnee, die zich meer interesseren voor de gemeente dan gemiddeld, en zich er ook meer zorgen over maken en minder vertrouwen hebben in de politiek dan kiezers van landelijke partijen. In vervolgonderzoek verdient het aandacht om na te gaan in hoeverre stemmen op lokale partijen een vorm van protest is over gevestigde partijen.

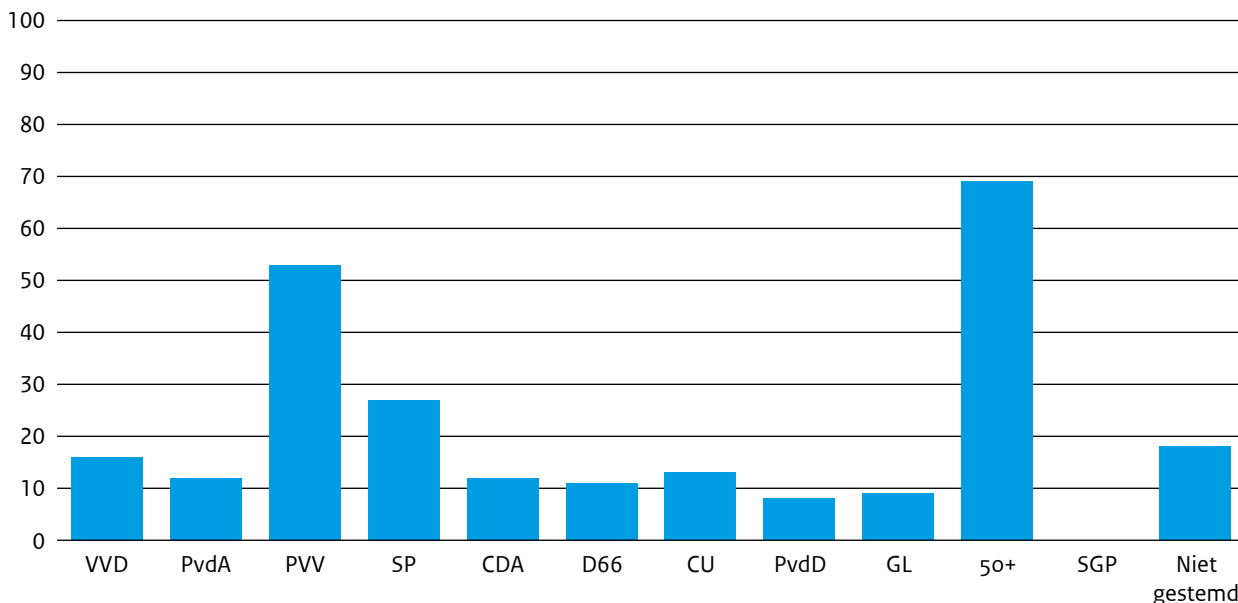
6.6 Politieke uitgangspunten bepalen keuze voor landelijke partij bij lokale verkiezingen

Nu we meer inzicht hebben in welke mensen voor lokale partijen stemmen, gaan we na op grond van welke motieven kiezers stemmen bij lokale verkiezingen. Daarvoor kijken we naar twee groepen: mensen die bij de Gemeenteraadsverkiezingen van 2014 en de Tweede Kamerverkiezingen van 2012 op dezelfde partij hebben gestemd, en zij die juist op verschillende partijen stemden.⁴⁶ De codering van die antwoorden, en de bijbehorende percentages, staan weergegeven in tabel 6.5 en 6.6.

Tabel 6.5
Waarom mensen op dezelfde partij hebben gestemd bij de Gemeenteraadsverkiezingen van 2014 en de Tweede Kamerverkiezingen van 2012 (%)

1	Lid, traditie, of stem al jaren deze partij	21
2	Uitgangspunten hetzelfde	56
3	Beide keren beste programma	10
4	Specifieke beleidspunten	5
5	Minst slechte partij	3
6	Gemakkelijk	1
7	Stem liever op landelijke partij	2
8	Toeval	1
9	Weet niet	1
10	Overig	2

Figuur 6.3
Percentage kiezers op lokale partijen, uitgesplitst naar partijkeuze bij landelijke verkiezingen

In tabel 6.5 zijn de categorie 1, 2 en 3 samen goed voor maar liefst 87% van alle argumenten voor het uitbrengen van een stem op dezelfde partij. We lichten deze categorieën kort toe. Categorie 1 omvat argumenten dat men lid is van de partij, al jaren op die partij stemt of uit gewoonte dan wel traditie op de betreffende partij stemt. De antwoorden in deze categorie geven aan dat men al langere tijd consequent voor dezelfde partij kiest. Voorbeelden zijn:

“Dit doe ik al vanaf mijn 18e jaar”
“Partij waar ik gewoon achter sta”
“Het is mijn partij”
“Ik ben lid van de partij”

Categorie 2 omvat argumenten die ook blijken te geven van grote steun aan de partij, maar waarbij niet kan worden vastgesteld dat deze politieke voorkeur al langere tijd bestaat. Mensen geven aan dat de uitgangspunten, waarden of visie van de partij het beste bij hen past, dat zij zich thuis voelen bij de partij, of dat de partij hen aanspreekt. Deze type argumenten lijken op die in categorie 1, behalve dat er niet expliciet wordt gezegd dat men aan deze partij verbonden is door lidmaatschap of langdurige steun. Voorbeelden zijn:

“Omdat dat wat zij denken het beste past bij mijn manier van denken”
“De kern van waar men voor staat is bij beide plaatsen hetzelfde!!!”
“Ik voel me het meest thuis bij deze partij”
“Meest overeenkomstig met wat mij goed lijkt”
“Ik sta achter de uitgangspunten van de partij”

In categorie 3 zijn antwoorden samengenomen die er op duiden dat het maken van dezelfde keuze niet vanzelfsprekend was, maar een weloverwogen keuze, waarbij zelfs soms wordt aangegeven dat men nu die keuze niet meer zou maken. De stemkeuze volgde

bijvoorbeeld uit de stemwijzer of uit het vergelijken van verkiezingsprogramma's.

*“Standpunten kwamen redelijk overheen”
 “Heel toevallig zijn de belangen in [X] goed vertegenwoordigd door de partij die ook landelijk mijn voorkeur heeft”
 “Kwam uit de kieswijzers”
 “Omdat ik me in beide programma's wel kon vinden”*

6.7 Veranderende partijvoorkeuren belangrijke oorzaak verschuiving tussen nationale en lokale verkiezingen

Ook de stemmotieven van degenen die bij de Tweede Kamerverkiezingen van 2012 en de Gemeenteraadverkiezingen van 2014 op verschillende partijen hebben gestemd hebben we in kaart gebracht. Tabel 6.6 geeft antwoorden weer. Hier zien we een grotere variatie in stemmotivaties dan in tabel 6.5.

Tabel 6.6

Waarom mensen op een andere partij hebben gestemd bij de Gemeenteraadverkiezingen van 2014 dan bij de Tweede Kamerverkiezingen van 2012 (%)

1	Gewisseld van partij voorkeur	22
2	Landelijke partij niet lokaal	20
3	Andere belangen lokaal en nationaal	19
4	Stemt graag op een lokale partij	11
5	wel hetzelfde gestemd (lijstverbinding)	10
6	Landelijk strategisch/protest gestemd	5
7	Lokaal gestemd op persoon	5
8	Verschil tussen partij landelijk en lokaal	3
9	Lokale partij niet landelijk	2
10	Partij is lokaal niet sterk	1
11	Geen mening	1
12	Overig	4

Van de groep die hun verschillende stemvoorkeur toelicht zegt 22% in 2014 een andere partij voorkeur te hebben gehad dan in 2012, omdat men teleurgesteld is geraakt in de partij waarop men stemde in 2012, omdat de verkiezingsprogramma's in 2014 tot een andere keuze leidden, of omdat men nu eenmaal geen vaste voorkeur heeft:

*“Ik kijk per keer naar de standpunten van dat moment.”
 “Op basis van het programma van de partij”
 “Teleurgesteld in de [X]”
 “Andere opinies op de kiesmomenten”
 “Ik twijfel vaak tussen deze 2 partijen”*

Ongeveer hetzelfde percentage respondenten (20%) geeft aan dat de landelijke partij van hun keuze niet lokaal verkiesbaar was, en dat men daarom op een andere partij heeft gestemd. De omgekeerde redenering, dat de lokale partij landelijk niet verkiesbaar was, wordt ook door enkelen genoemd (2%). Eveneens ongeveer een vijfde van de antwoorden (19%) wijst er op dat de belangen verschillend zijn bij lokale en nationale verkiezingen, en dat men daarom een andere afweging maakt:

*“Gemeenteraadverkiezingen gaan om lokale belangen, niet het nationale beleid.”
 “Gemeentebelang is een andere dan het landelijke belang”
 “Gemeente gaat over de gemeente en de kamer over het land”*

Hieraan gerelateerd noemt een kleine groep als reden dat de partij waarop zij landelijk stemden lokaal een ander programma had (3%):

“Omdat het gemeenteprogramma niet hetzelfde is als de landelijke politiek. Bij de gemeente kijk ik meer wat ik belangrijk vind in mijn stad en dat staat soms wat haaks op het programma van de landelijke politiek”

Een ander gerelateerd argument is dat men bij gemeenteraadverkiezingen graag op een lokale partij stemt (11%). Bij dergelijke antwoorden lijkt het alsof men denkt dat lokale partijen de lokale belangen beter kunnen vertegenwoordigen:

*“Bij een gemeenteraadverkiezing kies ik liever een lokale partij.”
 “Op gemeenteraadverkiezingen gaat mijn voorkeur naar een onafhankelijke partij”
 “Een plaatselijke partij heeft meer oog voor de belangen van de stad dan een landelijke partij”
 “Bij gemeenteverkiezing stem ik lokaal”*

Sommigen geven aan op iemand te hebben gestemd die ze persoonlijk kennen, of op een specifieke wethouder of raadslid 5%. Eveneens een kleine groep noemt strategische redenen (5%). Zo heeft men bij de Tweede Kamerverkiezingen niet op de partij van hun voorkeur gestemd, maar een strategische keuze (voor de PvdA of de VVD) gemaakt, of een proteststem geuit. Of men geeft aan dat de landelijke partij in hun gemeente zwak stond (en dus niet het verschil kon maken) (1%). Ten slotte heeft 10% aangegeven wel hetzelfde te hebben gestemd, bijvoorbeeld door op een lijstverbinding te stemmen.

6.8 Conclusie

We kunnen een aantal conclusies trekken over lokaal stemgedrag. Ten eerste is de opkomst lager bij gemeenteraadsverkiezingen dan bij Tweede Kamerverkiezingen, maar dit is al decennia het geval. Ten tweede lijken de kiezers die gaan stemmen bij de gemeentelijke verkiezingen veel op de kiezers bij de Tweede Kamerverkiezingen. Ouderen, hoger opgeleiden, mensen met hogere inkomens, veel politieke kennis, interesse en vertrouwen, en meer met geografische eenheden variërend van wijk tot Europese Unie, stemmen zowel lokaal als nationaal vaker dan hun tegenhangers. Als we ons richten op de verschillen tussen de opkomst bij gemeenteraadsverkiezingen en Tweede Kamerverkiezingen zien we dat een hoge opleiding alleen een doorslaggevende factor is voor nationaal stemmen. Mensen met interesse in de lokale politiek en verbondenheid met de gemeente stemmen vaker bij lokale verkiezingen. Tekenend is bovendien dat mensen die *alleen* nationaal stemmen relatief jong zijn, en minder politieke kennis en interesse hebben. Ook blijkt partijvoorkeur een verschil te maken bij gemeenteraadsverkiezingen: de aanhang van de gevestigde partijen stemt vaker bij gemeenteraadsverkiezingen dan de aanhang van zogenaamde protestpartijen en/of relatief nieuwe partijen, namelijk de PVV, de SP, en (ondanks de kleine aantallen in de data) PvdD en 50plus.

Als we specifiek kijken naar het stemmen op lokale partijen, blijkt dit de keuze van een niet geringe groep kiezers, in 2014 28%. We zien dat kiezers op lokale partijen verder afstaan van de politiek dan de kiezers die bij de gemeenteraadsverkiezingen op landelijke partijen stemmen. Het zijn vaker oudere, laagopgeleide burgers met een kleine portemonnee, die weinig vertrouwen hebben in de politiek, zich meer interesseren voor hun gemeente dan gemiddeld, en zich er ook meer zorgen over maken. Het zijn ook vaker kiezers van de PVV, de SP, de PvdD en 50plus.

Kiezers die bij de gemeenteraadsverkiezingen hetzelfde stemden als bij de Tweede Kamerverkiezingen in 2012 blijken zich vaak verwant te voelen met die partij en er al langer op te stemmen. Onder hen die niet hetzelfde stemden zien we verschillende motieven. Soms is men teleurgesteld in de partij waarop men in 2012 stemde, of vindt men het programma nu minder goed. Geregeld wordt er echter ook aangegeven dat lokaal andere belangen spelen en dat men dus een andere afweging maakt. Er is ook een groep die bij lokale verkiezingen uit principe een lokale partij kiest, omdat die de lokale belangen beter begrijpen.